

Szemle

Dr. Geréb György: Kísérletek a fáradtság lélektanának köréből

A fáradtság kérdése jelentős gyakorlati vonatkozása miatt hosszú idő óta foglalkoztatja a legkülönbözőbb szakterületek kutatóit. A problémával kapcsolatos tanulmányok, közlemények nagy száma ma már alig tekinthető át. Ennek ellenére ez a kutatási terület ma is sok tisztázandó kérdést rejteget. A szerző csupán a pszichológia oldaláról kívánja megközelíteni a problémát, s mintegy a neveléslélektan és a munkalélektan számára törekszik tanulságos adatokat feltárni.

A tanulmány alapját a szerző — és alkalomszerűen megválasztott munkatársai — által végzett kísérletek képezik. A kísérleteket megelőző kiegészítő vizsgálatok (előzmények jegyzőkönyvezése, orvosi vizsgálat, környezettanulmány, egyéb teljesítményadatok összeállítása stb.), valamint a gerincet képező mérési adatok felvétele időnkint folyamatos, napokat igénybe vevő munkát jelentett, mivel csupán így remélhetett a szerző jellemző adatokat. Az összehasonlítás érdekét szolgálják a különböző korú tanulókra, felnőttekre, normális és fogyatékos gyermekekre vonatkozó bőséges számadatok. Segítségét nyújt az áttekintésben a sok grafikon és táblázat.

A szerző kutatásainak eredményeit csupán a vizsgálatok módszereinek és eszközeinek ismeretében érthetjük meg. Ezért a tanulmány ezek részletes leírását közli. Miután a fáradtság fokára a reflexreakciók lefolyásának (elsősorban idő-) adatai, továbbá az egyén teljesítményvariánsai jellemzőek, ezeknek párhuzamos mérése a fáradtság közvetett mérésének lehetőségét teremti meg. A szerző szemléletét a tényezőik ilyen függvényeszerű kapcsolatának hangsúlyozása jellemzi.

A nevelés- és oktatáslélektanál szoros kapcsolatban áll a tanulmány első, nagyobbik része, amely a tanulók fáradtságának lélektani vizsgálatával foglalkozik. Természetesnek látszik annak vizsgálata, hogy milyen szerepet tölt be az iskolai munkában, annak sikerében a fáradtság, a megterhelés, illetőleg a túlterhelés. Helyes tehát a tanulók iskolai és otthoni megterhelésének kutatása, életkörülményeinek feltárása éppen annak érdekében, hogy az iskolai munkát egészségük, idegrendszerük károsodása nélkül gazdaságossá és eredményessé tegyék. Különös jelentőséget kap a vizsgálatok eredménye alapján a tanulók között mutatkozó egyéni eltérések okainak kutatása, amire fokozott figyelmet kell fordítani. Hiba lenne a tanulók fáradtságát következetesen azonos forrásokra visszavezetni. Az ilyen irányú kutatás lehetőségeit

és szükségszerű követelményeit azonban a gyakorlati nevelőnek ismernie kell.

A szerző figyelmét nem kerülte el, hogy a műszeres vizsgálatok adatai mind tudományos, mind gyakorlati szempontból csakis a tanulók egyéb pszichés adataival egybevetve lehetnek hasznosak. Ezért vizsgálataival párhuzamosan vizsgálja a tanulók figyelmének, emlékezeti tevékenységének, készségteljesítményeinek adatszerűen is regisztrálható tényeit. Mintegy összefoglalásként a tanulók fáradtságtüneteit és a fáradékony gyermekek jellegzetes típusait mutatja be. Két rövid fejezet a gyógypedagógiai alanyok vizsgálatával foglalkozik.

A mű második része a felnőttek vizsgálatának adatait dolgozza fel. Ebben a részben kapunk áttekintést a főiskolai hallgatók érdekes, összetettebb vizsgálatairól.

A pedagógust nem közvetlenül érintő, mintegy 60 oldalnyi befejező rész a munkalélektan területére vezet el bennünket. Ez is hasznos olvasmány.

A szerző sajátos vizsgálati módszerével nem akarta megoldani a fáradtság lélektanának nyitott kérdéseit, — úgy érezzük — inkább az volt a szándéka, hogy nagyszámú adataival a probléma végső megoldását segítse.

(Akadémiai Kiadó, 1962. 216 oldal.)

Dr. Zentai Károly

Kiss Gyula és Kiss Béla: Pedagógiai tervezés az általános iskolában

A vezetőmunka további színvonalának emelése nélkül elképzelhetetlen az iskolarendszerű célkitűzéseinek a megvalósítása. A korszerű pedagógiai tervezést elemzi és mutatja be a könyv.

I. Fejezet. Szocialista tervezés a pedagógiai gyakorlatban

A mai általános iskola a pedagógiai tevékenység tervezésének új formáit kívánja meg, éppen ezért nagyfokú tudatosságra, széleskörű áttekintésre van szükség. Az egyes alfejezetekben a szerző — Kiss Gyula — kifejti többek között a pedagógiai tervezés jelentőségét, helyét a szocialista pedagógia rendszerében; bemutatja a pedagógiai tervezés sajátosságait, a tervek felépítését, időtartamát.

II. Fejezet. A pedagógiai tervezés múltjáról

Ebben a fejezetben Kiss Béla ismerteti és elemzi az 1200—M—I—IV. sz. rendeletet, amely döntő jelentőségű volt az általános iskola belső életének szocialista szellemű átstrukturizálásakor. Ismerteti az ötvenes évek ter-

vezési munkáját, majd a mai helyzetet mutatja be.

III. Fejezet. Az iskola pedagógiai terve

Kiss Gyula rámutat arra, hogy az iskola pedagógiai terve az országos és a helyi, az általános és az egyedi dialektikus egységének a tükré. A helyi viszonyok sajátos lehetőséget nyújtanak a központilag jelentkező feladatok megoldására. Az iskola pedagógiai tevékenysége céltudatos, helyzetelemző és feladat meghatározó legyen. Egy-egy alfejezetben részletesen elemzi a szerző az idevonatkozó kérdéseket.

IV. Fejezet. Az iskolai élet egyes területén szükséges pedagógiai tervezés

Ez a fejezet Kiss Gyula és Kiss Béla együttes munkája. Azokat az elveket mutatják be, amelyek az iskolavezetés, az osztálytanítók, az osztályfőnökök pedagógiai tervét, illetve a napközi otthonok, az úttörőcsapat vezetői munkatervét, valamint a szülői munkaközösség munkájának tervezését jellemzik.

V. Fejezet. A pedagógiai terv készítésének és megvalósításának folyamatában alkalmazott módszerek

Kiss Gyula bemutatja és elemzi azokat az elveket és szempontokat, amelyek biztosítják az iskola vezetőjének a munkáját, a munka feltételeit, ennek a megteremtését a tervezéshez, illetve a terv végrehajtásához.

Jó szolgálatot tett a Pedagógusok Szakszervezetének Központi Vezetősége, amikor Tanuljunk egymástól sorozatban Kiss Gyula és Kiss Béla budapesti általános iskolai igazgatók értékes, hasznos tapasztalatait közkinccsé tette.

(Táncsics Könyvkiadó, Budapest, 1962. 276 oldal.)

Németh István

Kiss Jenőné: Házilag előállítható szemléltető eszközök az általános iskola I—IV. osztálya számára.

Az izléses műanyagokban megjelent kiadvány az ált. iskola I—IV. osztályában nagyon fontos szemléltetéshez ad sokoldalú, ötletes segítséget. Az első rész az eszközök leírását, elkészítésének a módját, az alkalmazásra vonatkozó útmutatásokat tartalmazza. A második rész általános útmutatást ad. A harmadik rész néhány eszköz eredeti méretű rajzát adja, amelyek kevés munkával szemléltető eszközként fel is használhatók. A munka különös értéke, hogy a konkrét segítségen kívül gondolatébresztő hatását. Olvasás, írás, olvasás, lakóhelyismeret, földrajz, nyelvtan, számtan, kézimunka tanításához jelentős segítséget nyújt. A munka számos illusztrációt tartalmaz. Az illusztrációkat Karsa Tiborné és Szalay Gyula készítette. A Tan-

könyvkiadó Vállalat kiadványa előszavában újabb hasonló kötetek megjelenését ígéri, amelyet érdeklődve várunk.

Gaál Géza

O. Perovszkaja: „Négy kislány és sok kis állat” c. könyvének hat elbeszélése maradandó élményt nyújt már a 6—10 éves gyermeknek, de felnőtteknek is egyaránt.

Színes, eleven stílusa erősen hozzájárul ahhoz, hogy a fordulatok eseményeket a gyermek nagy élvezettel olvassa. A szöveg gazdag mondanivalóját erősen felfokozzák az esztétikailag igényes illusztrációk.

Jól felhasználható e könyv az alsótagozatos oktató-nevelő munkában. A megható kis események ugyanis az ember környezetében, a gyermekek gondozása nyomán felnövő vad- illetve háziállatok külső és belső tulajdonságait, érdekes szokásait vetítik az olvasó elé.

Az állatokkal való törődés, a feladatok áldozatos vállalása, mélyen átértézt felelősségtudat értékes módon járulhat hozzá a falusi és városi, valamint a fiú- és leányolvasók jellemének alakulásához.

(Kiadó: Móra Ferenc Könyvkiadó 1962, 222. old.)

Hakani Hysenné

Kindierszky Emil: Halló! Ki beszél? Az ügyes összeállítástú kis könyvet örömmel fogadja a technika iránt érdeklődő ifjúság. Történeti sorrendben mutatja be a telefon fejlődésének, egyben a híradás mai formája kialakulásának főbb állomásait. Bell, Edison, Puskás testvérek munkásságáról, a távbeszélés múltjáról, de jövőjéről is, sok érdekeset tudunk meg. Eligazít a távbeszélő és távíróhálózat labirintusában, az automata központok lényegéről és sok-sok „hogyanjáról” beszél a gördülékényen, egyszerű nyelven és könnyen érthetően megírt könyv.

Az általános, de a középiskolák fizika szakköréi is jól felhasználhatják. Sőt a VIII. osztályos fizika órán a távíró és telefonhallgató című anyaggrésznél, vagy a történeti részek tárgyalásánál egy érdeklődő tanuló e kis könyv alapján 4—5 perces beszámolójával változatossá, érdekessé teheti a tanítási órát. Nevelési szempontból egyedül a cím nem szerencsés. A telefonálás helyes módjára azonban maga az író is utal az egyik fejezetében. Talán éppen a cím figyelmeztet bennünket arra, hogy a helyes telefonálásra is hívjuk fel tanulóink figyelmét.

(Móra Ferenc Könyvkiadó, Búvár Könyvek sorozata, 160 old.)

Kovács József

Kugler Sándor és Kugler Sándorné: „Fizikai képletek és táblázatok.” Ürtörő jelentőségű, hézagpótló munka. Összefoglalóan felöleli a fizikai alaptörvényeket, a fizikai és anyagállandókat, mértékegységeket és azok legfontosabb összefüggéseit, a középiskola tantervi anyagát némileg meghaladó mértékben. Szerzők ebben a könyvben segítséget kívántak nyújtani a gyakorlati órák mérésihez, a szakkörök munkájához, sőt a dolgozatírásokhoz és az érettségire való felkészüléshez is. Távlatos célkitűzésük, hogy elősegítsék az egységes, új tudományos és gyakorlati nemzetközi mértékrendszer bevezetését.

A könyv — mint azt a szerzők meg is jegyzik — nem didaktikai, hanem logikai sorrendben tartalmazza a fizikai törvényeket, összefüggéseket és táblázatokat. Ez a logikai sorrend azonban olykor meglepően állít egymás mellé olyan fejezeteket, mint pl. az általános részben: „...18. Relativitáselmélet. 19. Műanyagok fizikai tulajdonságai. 20. Az elektromágneses hullámok áttekintése...” A további fejezetekben a mechanika, hangtan, hőtan, fénytán, mágnesség- és elektromosság, az anyag szerkezete és a csillagászat körébe tartozó alapvető összefüggéseket, fizikai és anyagállandókat, táblázatokat és praktikus átszámítási módszereket találjuk.

Az egyik szerző mérnök, a másik pedagógus. Már ez a tény is sokat sejtet törekvésük lényegéről. Nyilvánvaló, hogy könyvük megírására — többek között — az a felismerés vezette őket, hogy a középfokú oktatásban tapasztalható, egységesnek egyáltalán nem nevezhető gyakorlat nem vezet el, nem vezethet el annak a feladatnak a megnyugtató megoldásához, amely a széles tömegek tudatában mint az oktatás és a termelőmunka összekapcsolása él. Az oktatás és a termelőmunka összekapcsolásának egyik alapvetően fontos területe a politéchnikai képzés megvalósítása. Ennek érdekében, illetőleg ez által meg kell valósítani az elmélet és a gyakorlat egységét, széleskörű általános és politéchnikai műveltség alapjait kell leraknunk. Nem tartható fenn többé, hogy más jelöléseket, más alapfogalmakat és mértékrendszereket használtak az iskolákban (ott sem egységesen!), másokat a tudományos kutatásban és ismét másokat a termelő technika területén. Ez a gyakorlat komoly mértékben megnehezítette a termelő munkában elhelyezkedők és a technikai főiskolákon továbbtanulók helyzetét, akiknek az oktatását gyakran azzal csejdzték, hogy „...most felejtselek el mindent, amit eddig tanultak!...”

A technika fejlődése, az általános műveltségnek a technikai irányban való továbbfejlesztése az élet törvénye, ill. a társadalom

igénye. Úgy véljük, ez a könyv hozzá fog járulni a fejlődéshez, az oktatási reform célkitűzéseinek megvalósításához, de nemcsak a középiskolás tanulók kezében, hanem a fizikát tanító tanárok (közép- és általános iskolaiak egyaránt!) kezében is!

(Tankönyvkiadó, 1962. 240 oldal.)

Dr. Czimer László

Henke—Knoblich: Kis barkácmester. „Barkácsolni jó, és igen nagy öröm, amikor az ember jól sikerült munkáját büszkén mutogathatja a barátainak”, mondják a szerzők az előszóban.

Jó segítséget nyújt a könyvecske ifjúságunknak, hogy ezt az öröm-érzést megszerezhesse magának.

Megismertet a könyv a papír, fa és fém-munkák végzésének legszükségesebb szerzőmaival, azok használatával és sok egyszerű használati tárgy és munkafolyamat leírását adja könnyed, jól érthető stílusban. A könyv illusztrációs anyaga bőséges. Ezek szemléletessége és a gyermek érdeklődését lekötő szellemessége, külön is elismerést érdemel.

Tartalmi szempontból nagy érdeme, hogy a három fő fejezet elején, elemi fokon és igen jól érthetően anyagismeretet nyújt s ennek során megismertet a barkácsolás közben használt anyagok gyártási eljárásának elemeivel és ipari névmegjelölésével is.

A szerzők messze túljutottak a „szűk praktikum” keretén s így komoly segítséget nyújtanak a politéchnikai képzéshez is.

Helyes, ha szülők és nevelők az ifjúság kezébe adják.

Táncsics Könyvkiadó, 1962. 189 old.

Ferenczy István

Gárdos Miklós: Írás a falon. Gárdos Miklós könyve a magyar történelem egyik legszörnyűbb időszakát, a második világháború tragikus éveit eleveníti meg. A háborús esztendő politikai kulisszatitkait, hazaáruló politikusok és az ország szabadságáért küzdő egyszerű emberek cselekedeteit ismerjük meg a könyvből.

Mindegyik fejezet a háborús időszak egy-egy jelentős eseményét tartalmazza novellisztikus formában. Nem száraz történelmi adatokat sorakoztat fel, hanem megjeleníti az eseményeket. Élő szereplők vonulnak fel szemünk előtt: Hitler, Horthy, Kállay Miklós, Bárdossy, Sztójay, Lakatos Géza, Szálasi, Weesenmayer, Eichmann stb., ennek az időszaknak megannyi sötét figurája. Velük szemben a függetlenség és a demokratikus átalakulás harcainak küzdelme bontakozik ki: Bajcsy-Zsilinszky Endré, Kossa Istváné,

Schönherz Zoltáné, Rózsa Ferencé. Az illegálisban dolgozó kommunista elvtársak ezer veszély közepette végzett hősiességéről, a fronton harcoló csapatok pusztulásáról, a zsidóság tervszerű irtásáról, a partizánok bátorságáról rajzol a könyv felemelő és megrázó képet.

Történelem tanáraink elsőrangúan felhasználhatják a könyv anyagát oktató—nevelő munkájukban. Az élményszerű oktatáshoz találunk Gárdos Miklós könyvében igen jó anyagot, és pedig a novellisztikus bemutatás számára. A novellisztikus bemutatás, mint módszer szépirodalmi eszközökkel dolgozik, az élet sűrűjébe viszi a tanulót, részesévé teszi az eseményeknek, azokat a tanuló számára közvetlen élménnyé változtatja. Innen van nagy emocionális hatása.

Ugyanakkor osztályfőnöki órák számára is találunk benne értékes szemelvényanyagot. Különösen az Írás a falon c. fejezet látszik erre alkalmasnak, amely Schönherz Zoltán utolsó napjait írja le, s a hősi önfeláldozás példáját állítja ifjúságunk elé.

A továbbiakban szeretnénk megjelölni a könyvnek azokat a helyeit, amelyek közvetlenül alkalmasak történelem órákon való felhasználásra.

Javasolt szemelvény részletek:
Gróf Teleki Pál halála 14. lap,
Birtokviszonyok az ellenforradalmi korszakban 50. lap,
A munkásság helyzete 51. lap,
Az ipar helyzete 52—55. lap,
A kassai bombázás 58—59. lap,
Tüntetés a Baththyány-émlékműcsesnél 71. lap,
A KMP titkos nyomdája 77. lap,
Kállay Miklós kapcsolata a nyugati hatalmakkal 87. lap,
A második magyar hadsereg pusztulása 90—92. lap,
A németek magatartása a fronton 94—96.
Schönherz Zoltán kivégzése 99—113. lap,
A Sztójay-kormány működése 140. lap,
A Békepárt megalakulása 142—143. lap,
A zsidóüldözés 154—165. lap,
A Gömbös-szobor felrobbantása 188—193.
Horthy fegyverszüneti kísérlete 211. lap,
Az első szovjet katona átlépi az ország határát 228—229. lap,
Szeged felszabadulása 236—240. lap,
Békécsaba felszabadulása 242. lap,
Debrecen felszabadulása 244—245. lap,
Az Ideiglenes Nemzetgyűlés megalakulása 251—252. lap,
A magyar partizánok tevékenysége 253, 288, 300. lap,
Bajcsy-Zsilinszky Endre elfogatása, kihallgatása és kivégzése 322, 343—347, 353—355. lap,

A nyilasok terrorja 370. lap,
A szovjet parlamenterek meggyilkolása 372—375. lap,
Az újpesti partizánok 393—397. lap.
(Móra Ferenc Könyvkiadó, Budapest, 1962.)

Csilik László

Nagy Zoltán—Papp Imre: Szeged

A „Városképek és műemlékek” sorozatban megjelent mű újabb értékes adatokkal gyarapította a Szegedre vonatkozó irodalmat. Kitűnő érzékkel tárja fel az alföldi város azon természeti adottságait, melyek a település számára már a korai történelmi időkben nagyszerű lehetőségeket nyújtottak. Ezzel kapcsolatban dialektikusan fejt ki az ember szerepét a természeti táj megváltoztatásában. Jó képet nyújt arról a nagyszerű küzdelemtől, melyet az ember évszázadokon keresztül végzett a természeti erővel szemben.

Ugyanakkor jól érzékelhető az alkotó emberi munka, a szinte nemzetközinek mondható műszaki támogatás, mely Szeged árvíz utáni újjáépítése során indult meg. A város gyors fejlődését, de épületeinek nyugalmas vonásait kitűnő érzékkel mutatja be.

A szerzők nagy gondot fordítanak a gazdasági, társadalmi és kulturális tényezők együttes kapcsolatainak jellemzésére.

A sokoldalú forrásmunkákra támaszkodó könyv értékes ismertetést nyújt a város történelmére, fejlődésére és jelenkori szerepére vonatkozóan egyaránt.

Igy a városfalain belül élők mellett, a Tisza-parti nagyváros iránt érdeklődő idegenek számára is jó kézikönyvként használható.

A mű két részre tagolódik. Az első részben a város kialakulásával foglalkozik. Ismerteti a település földrajzi adottságait, majd a honfoglalás előtti viszonyokat taglalja a Szeged és környéke ősidők óta lakott területén. A Maros torkolata, a fontos tiszai átkelőhely, az árvízmentes magas szintek egyaránt kedvezően hatottak a településre. Az Árpádok korában kialakult vár már a sóutak, raktárak és tiszai átkelés védelmét volt hivatva szolgálni. Ezzel kapcsolatban jó képet nyújt a mű a város hármastagozódásának kialakulására.

Nagyszerű leírást kapunk az Árpádok és Hunyadiak korának Szegedjéről. Ez az anyag általános és középiskolai oktatás folyamán egyaránt jól felhasználható, akár egyes részek felolvasásával, vagy általános ismertetésével. A török-veszedelem idején nagyszerűen helytálló lakosság harcait, majd a török hódoltság alatti szerepét mutatja be a következő fejezet. A kitűnő illusztrációk főleg az egykori várra vonatkozóan sok szemléltetést alkalmas anyagot nyújtanak.

A könyv érdekes fejezetben taglalja a XVIII. században nagy arányokban meginduló újjáépítési és kulturális munkát. A régi jogait visszanyert város gyorsan építkezett, felújították a várat, új tanácsháza épült és gimnázium létesült.

A felvilágosodás és reformkor gazdasági fellendülését a sokoldalú építkezések és ma is fennálló műemlékek egész sorában mutatja be a mű. Ennek az időszaknak gazdasági életéről is jó leírást kapunk, ami ugyancsak elősegíti Szeged múltjának megismerését. Az iparágak elterjedésével együtt jelentek meg a sajátos ipari célra felhasznált épületek.

A közlekedés fejlődésével a vasútvonalak, hidak építésével a város új körvonalainak kibontakozását vezeti le.

Nagyszerűen elemzi a Tisza és Maros szabályozását, majd az árvíz utáni földrajzi energiák érvényesülésével, a modern technika

alkalmazásával a szerkezetileg megváltoztatott új várost. Ezzel kapcsolatban tárgyalja a gazdasági fellendülést és a lakosság létszámának nagyarányú növekedését. Érdekesen fejt ki a két világháború közötti időszakban a város hatását a környező területekre, kapcsolatát a Tiszántúllal. Ugyanitt találjuk az elővárosi telepek kialakulásának tárgyalását.

A felszabadulás utáni időből a nagyarányú városfejlesztés és városrendezés programját és megvalósulásának főbb elemeit mutatja be.

A könyv második része a város jelenlegi szerkezeti viszonyait taglalja, majd a sajátos városképi együtteseket, műemlékeket kitűnő képanyaggal illusztrálja. Ez a fejezet különösen sok jó szemléltető anyagot nyújt Szeged megismeréséhez. (Műszaki Könyvkiadó, 1960.)

Dr. Moholi Károly

K e d v e s e l ő f i z e t ő n k !

Örömlenkre szolgált, hogy lapunk II. évfolyamának számait címére megküldhettük. Reméljük, a „M ó d s z e r t a n i K ö z l e m é n y e k” megjelenését előfizetésével továbbra is támogatja.

Szíves tudomására hozzuk, hogy a III. évfolyamban nem 4, hanem 5 számot jelentetünk meg, viszont az évi előfizetés díja továbbra is csupán 40,— Ft marad.